

A „Benedek-oltár”

A magyar egyházba kevés hír jut el arról az alapvető irányváltásról, mely a liturgiában XVI. Benedek pápasága alatt bekövetkezett, illetve szemünk látára végbemegy. (Aki erről többet akar tudni, keresse fel rendszeresen például a <http://thenewliturgicalmovement.blogspot.com> internetes oldalt.) Most csak egy vonatkozásról szeretnék írni: az oltárról és a misézés irányáról.

Ma már tudjuk —s erre több írásában utalt az egykori Ratzinger bíboros is—, hogy az ősi katolikus gyakorlat szerint a pap kelet felé —ami legtöbb (keletelt) templomnál egyben azt jelenti, hogy az apszis felé, tehát a néppel egy irányba fordulva— misézett. A liturgikus szerzők kifejtették ennek teológiai indokoltóságát (lásd Uwe Michael Lang magyarul is megjelent könyvét). A pápa ehhez azt teszi hozzá, hogy a pap sohasem a nép felé fordulva, hanem mindig az Úr felé fordulva misézik. Az utóbbi évtizedek gyakorlatát a pápa egyenesen helytelen klerikalizálódásnak értelmezi: a hívekhez forduló pap, „vagyis az elnök, ahogy mostanában hívni szeretik”, az egész liturgia irányzódási pontjává válik.

Ha pedig —folytatja a pápa— valami komoly ok van arra, hogy a misézés iránya ne a kelet legyen, akkor valamiféle „eszmei” keletet kell létesíteni, s a papnak arrafelé kell orientálódnia. A legtermészetesebb ilyen „eszmei kelet” a kiemelkedő oltárkereszt, melyre a pap felnézhet. A pap szavainak, mozdulatainak, gesztusainak, de legfőképpen lelkületének irányzódási pontja Isten, s ezt a liturgia természetének megfelelően fizikailag is kifejezésre kell juttatni. A néppel a pap csak azon részeknél teremt kapcsolatot, amikor a liturgia logikája így kívánja: egyes párbeszédtek, intelmek, áldások, továbbá az olvasmányok és a homília alkalmából. A többi részeknél a pap, éppúgy, mint a nép, egy közös pont felé, az Isten jelenlétének szimbolikus centruma felé tekint.

Nemcsak szavakról van szó. Mint tudjuk, a pápa a közelmúltban leváltotta pápai ceremóniamesteri tisztségéből Bugnini egykori segédét, Piero Marinit. Azokon a fényképeken, melyeket az azóta tartott pápai misékről készítettek, jól látni, hogy a „szembe” miséző oltárok közepére magas kereszt került, mellette szimmetrikus elrendezésben három-három magas gyertyatartó gyertyával. Teljesen eltűnt a pápai oltárokról az aszimmetrikusan elrendezett piciny kereszt és a két alacsony gyertya (melyeknek, bár divatszerűen elterjedtek, a zsinat akaratahoz semmi köze). Ez nemcsak a Szent Péter-bazilikában mondott miséken van így, hanem a pápai látogatások alkalmával különféle más helyeken is (például így láttuk legutóbb a máltai kórház kápolnája esetében). A „technikai” átrendezés mögött spirituális üzenet áll.

Idézzük végül újból a pápát: „A Kelet felé fordulás összekapcsolódik ‘az Emberfiának jelével’, vagyis a Kereszttel, mely az Úr Második Eljövételét hirdeti. Ezért van, hogy a keleti irány már igen korán hozzákapcsolódott a Kereszt jeléhez. Ahol a közös Kelet felé fordulás nem lehetséges, a Keresztet kell a hit belső Keletének tekinteni. Ez az oltár közepén áll, és mind a pap, mind az imádkozó közösség számára közös fókuszpont. Így engedelmessé válnak az

ósi imádságra-hívásnak: 'Conversi ad Dominum' — Forduljunk az Úr felé! Ily módon mind együtt az Egyetlenre tekintünk, akinek halála elszakította a templom kárpitját, az Egyre, aki az Atya előtt áll érettünk, és karjaiba zár minket, hogy minket tegyen az új, élő templommá. Amikor a keresztet az oltár szélére rakják, hogy a hívők zavartalanul lássák a papot, ezt abszurd jelenségének tartom, mely az utóbbi idők dekadenciáját jellemzi. A kereszt elvonja a figyelmet a papról??? Hát a pap fontosabb, mint az Úr? Ezt a hibát orvosolni kell, mégpedig olyan gyorsan, amint csak lehet. Ezt meg lehet tenni mindenféle átépítés nélkül. Az Úr a hivatkozási pont. Ő a történelem felkelő Napja. Ezért kell ennek a Szervedés keresztjének lennie, mely a szenvedő Urat jeleníti meg, ki érettünk engedte, hogy lándzsával átverjék oldalát, amelyből vér és víz jöve (Eucharisztia és Kereszttség), és éppúgy kell ennek diadalmas keresztnek lennie, mely kifejezi a Második Eljövétel gondolatát, és tekintetünket arra irányítja."

Erről beszél az új-régi „benedeki oltár-elrendezés”, a középben álló magas kereszt, mellette jobbról-balról három-három sudár gyertya; akkor is, ha rajta „a hívek felé” fordulva miséznek a pap.

Dobszay László

Tanácsok a Novus Ordo¹ szerinti misének XVI. Benedek pápa szellemében történő bemutatására

XVI. Benedek pápa nemcsak a hagyományos római rítusú misét engedélyezte *Summorum Pontificum* motu proprio-jaival, hanem a Novus Ordo szerinti mise méltó, áhítatos, méltóságteljes bemutatására is útmutatást adott írásaiban, beszédeiben, saját példaadásával, sok esetben azonban meghatározott rendelkezéseivel is. A legfontosabb természetesen az a liturgikus lelkület, melyet ezek a szavak és tettek érzékeltetnek. De a liturgia természetének megfelelően a szellemnek a külső formákban kell megnyilatkoznia: a külső formák közvetítik a szellemet.

Az alábbi tanácsok egy része hivatalos rendelkezésekre támaszkodik. Másokat a pápa példaadásából, nyilatkozataiból, valamint hozzá közel álló főpapok szavaiból és írásaiból olvashatunk ki. De a jegyzéket olyan további tanácsokkal egészíthetjük ki, amelyek ebben a szellemben tökéletesítik a liturgiai gyakorlatot.

¹ Novus Ordo-nak a közbeszédben a II. Vatikáni Zsinat határozatai nyomán megújított római liturgiát nevezzük a korábbi, ún. tridentí rendtartással szembeállítva. Jogilag a római rítus rendes, ill. rendkívüli formájáról kellene beszélnünk, de ez kissé nehézkes lenne egy gyakorlati jellegű írásban, ráadásul elfedné az alábbi javaslatok elvi alapját is. Ti. éppen a „tridentí” volt az a „rendes” forma, amelyet a zsinat megreformálni óhajtott, és történelmileg maguk a reformintézkedések vezettek „rendkívüli” fejleményekhez. Ha tehát eltekintünk az elmúlt évtizedek íratlan szabályokat alkotó liturgikus divathullámaiktól, akkor a korábbi formát kell elsődlegesnek tekintenünk és erre alkalmaznunk mindazokat a módosításokat, amelyeket a mai könyvek tartalmaznak. Ha így tesszünk és a két forma közti különbséget a szükséges minimumra kívánjuk szorítani, minden olyan kérdésben, amelyről az újabb szabályok nem nyilatkoznak kifejezetten másként, a régiebb gyakorlat lesz az irányadó.